

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Стойков А. В.

В статті здійснено аналіз принципів адміністративно-правового регулювання захисту підприємництва, їх змісту та значення для забезпечення прав суб'єктів господарювання. Адміністративно-правове регулювання у сфері підприємництва спрямоване на забезпечення балансу між свободою економічної діяльності та охороною публічних і приватних інтересів. Воно ґрунтується на використанні системи механізмів, методів і засобів, які дозволяють державі не лише координувати господарські процеси, а й створювати умови для їх безпечного та правомірного розвитку. Саме в цьому полягає сутність адміністративно-правових принципів регулювання та захисту підприємництва, а саме держава забезпечує правове середовище, що запобігає порушенням та сприяє реалізації законних прав суб'єктів господарювання, не обмежуючи їх економічну ініціативу більше, ніж це необхідно для досягнення публічно значущих цілей. В Україні, де приватне підприємництво відіграє важливу роль у формуванні економіки, принципи такого регулювання набувають особливого значення.

Визначено, що адміністративно-правове регулювання захисту підприємництва це система норм, процедур та інститутів, спрямованих на забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, захист від незаконного втручання держави та підтримку економічної діяльності, яке включає нормотворення, адміністративні процедури, судовий захист та державну підтримку. Вони регулюються Конституцією України, Господарським кодексом України, Податковим кодексом України, Законом України «Про адміністративні послуги», «Про адміністративну процедуру» та іншими нормативними актами. Основоположними засадами, які визначають характер і спрямованість правового впливу держави на підприємницьку діяльність є принципи адміністративно-правового регулювання.

Зроблено висновок, що принципи адміністративно-правового регулювання у сфері захисту прав підприємництва виступають ключовими організаційними та нормативними орієнтирами, без яких неможливе ефективне функціонування всієї системи публічного управління економічною діяльністю. Основоположні принципи адміністративно-правового регулювання

захисту підприємництва такі як законність, прозорість, недискримінація, пропорційність, сприяння розвитку бізнесу та ефективність є основою для створення сприятливого бізнес-середовища в Україні та закріплені в законодавстві і реалізуються через цифровізацію, судовий захист і державну підтримку.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, підприємництво, приватне підприємництво, господарювання, суб'єкти підприємницької діяльності, надання адміністративних послуг, органи публічної адміністрації, громадянські об'єднання, права та свободи людини, принципи.

Stoikov A. V. Principles of administrative and legal regulation of entrepreneurship protection

The article analyzes the principles of administrative and legal regulation of the protection of entrepreneurship, their content and significance for ensuring the rights of business entities. Administrative and legal regulation in the field of entrepreneurship is aimed at ensuring a balance between freedom of economic activity and the protection of public and private interests. It is based on the use of a system of mechanisms, methods, and tools that allow the state not only to coordinate economic processes, but also to create conditions for their safe and lawful development. This is the essence of the administrative and legal principles of regulating and protecting entrepreneurship, namely, the state provides a legal environment that prevents violations and promotes the realization of the legitimate rights of business entities, without restricting their economic initiative more than is necessary to achieve publicly significant goals. In Ukraine, where private entrepreneurship plays an important role in shaping the economy, the principles of such regulation are of particular importance.

It has been determined that administrative and legal regulation of entrepreneurship protection is a system of norms, procedures and institutions aimed at ensuring the rights and legitimate interests of business entities, protection from illegal state interference and support for economic activity, which includes rule-making, administrative procedures, judicial protection and state support. They are regulated by the Constitution of Ukraine, the Economic Code of Ukraine, the Tax Code of Ukraine,

the Law of Ukraine "On Administrative Services", "On Administrative Procedure" and other regulatory acts. The fundamental principles that determine the nature and direction of the state's legal influence on entrepreneurial activity are the principles of administrative and legal regulation.

It is concluded that the principles of administrative and legal regulation in the field of protection of entrepreneurial rights are key organizational and regulatory guidelines, without which the effective functioning of the entire system of public management of economic activity is impossible. Fundamental principles of administrative and legal regulation of entrepreneurship protection such as legality, transparency, non-discrimination, proportionality, promoting business development and efficiency are the basis for creating a favorable business environment in Ukraine and are enshrined in legislation and implemented through digitalization, judicial protection and state support.

Key words: administrative and legal regulation, entrepreneurship, private entrepreneurship, management, business entities, provision of administrative services, public administration bodies, civil associations, human rights and freedoms, principles.

Актуальність дослідження. Адміністративно-правове регулювання захисту підприємництва є ключовим інструментом забезпечення економічної стабільності, захисту прав суб'єктів господарювання та створення сприятливого бізнес-середовища. Адміністративно-правове регулювання у сфері підприємництва спрямоване на забезпечення балансу між свободою економічної діяльності та охороною публічних і приватних інтересів. Воно ґрунтується на використанні системи механізмів, методів і засобів, які дозволяють державі не лише координувати господарські процеси, а й створювати умови для їх безпечного та правомірного розвитку. Саме в цьому полягає сутність адміністративно-правових принципів регулювання та захисту підприємництва, а саме держава забезпечує правове середовище, що запобігає порушенням та сприяє реалізації законних прав суб'єктів господарювання, не обмежуючи їх економічну ініціативу більше, ніж це необхідно для досягнення публічно значущих цілей. В Україні, де приватне підприємництво відіграє важливу роль у формуванні економіки, принципи такого регулювання набувають особливого значення.

Стан дослідження. Адміністративно-правове регулювання захисту прав підприємництва розглядали вчені-юристи, а саме: В. Авер'янов, О. Андрійко, С. Бевз, Г. Буга, С. Вінник, І. Голосніченко, О. Дякуновський, І. Єршова, О. Квасницька, О. Клим, В. Колпаков, Ю. Кравченко, Ю. Крегул, С. Кузьменко, Л. Кульгавець, О. Лаврін, В. Люх, М. Марченко, Є. Петров,

О. Подцерковний, С. Попова, О. Старцев, В. Теремецький, О. Червякова, А. Чорна, Л. Хомко, Р. Шишка, Л. Школай, І. Ямкова та інші. Однак у своїй більшості свою увагу звертали загальним питанням з адміністративного права, саме тому адміністративно-правове регулювання захисту прав підприємців потребує додаткового підходу та розгляду, що підкреслює актуальність обраної теми.

Мета дослідження. Метою статті є аналіз принципів адміністративно-правового регулювання захисту підприємництва, їх змісту та значення для забезпечення прав суб'єктів господарювання.

Виклад основних положень. Адміністративно-правове регулювання захисту підприємництва це система норм, процедур та інститутів, спрямованих на забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, захист від незаконного втручання держави та підтримку економічної діяльності, яке включає нормотворення, адміністративні процедури, судовий захист та державну підтримку. Вони регулюються Конституцією України, Господарським кодексом України, Податковим кодексом України, Законом України «Про адміністративні послуги», «Про адміністративну процедуру» та іншими нормативними актами. Основоволожними засадами, які визначають характер і спрямованість правового впливу держави на підприємницьку діяльність є принципи адміністративно-правового регулювання.

Визначаючи принципи необхідно виходити із його походження, як зазначає проф. А. Колодій, що його походження від латинського *principium*, що означає «основні, найзагальніші, вихідні положення, засоби, правила, які визначають природу і соціальну сутність явища, його спрямованість і найсуттєвіші властивості» [1, с. 17]. Словник української мови трактує слово «принцип»: 1) основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; засада, основний закон якої-небудь точної науки; 2) особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства і т. ін.; 3) переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці; канон [2]. Враховуючи наукове розуміння принципів як основоположних орієнтирів правового регулювання, їх дослідження є необхідною передумовою для визначення змісту та спрямованості адміністративно-правового захисту підприємницької діяльності як ключого напрямку реалізації державного управління в господарській сфері.

Науковці-адміністративісти визначають, що систему принципів сучасного адміністративного права України становлять загальні (загальногалузеві), спеціальні (особливі), підгалузеві та приватні (інституціональні) принципи адміністративного права. Науковці до загальних принципів адміністративного права України відносять пріоритет прав і свобод людини та громадянина; повноту й реальність прав і свобод людини та громадянина; забезпечення права громадян на участь в управлінні державними справами; законність; соціальну орієнтація діяльності органів і посадових осіб публічної адміністрації; судовий контроль за діяльністю всіх суб'єктів виконавчої влади; відповідність норм галузі положенням Конституції України, законам України, а також ратифікованим Верховною Радою України міжнародним договорам; підконтрольність і підзвітність державних органів і державних службовців; служіння органів публічної влади людині та суспільству та взаємну відповідальність держави й людини [3, с. 62–69]. Тобто, принципи адміністративного права виступають базовими орієнтирами, які забезпечують законність, передбачуваність, збалансованість та ефективність управлінських рішень щодо захисту прав суб'єктів господарювання.

Особливим для нашого дослідження є принцип законності, який відображає загальноправову вимогу, згідно з якою усі учасники регуляторних правовідносин повинні діяти у межах закону і відповідно до наданих повноважень. Регулювання здійснюється виключно на основі чинного законодавства. Стаття 42 Конституції України гарантує свободу підприємницької діяльності, що не заборонена законом, та захист від незаконного втручання [4]. Саме законність забезпечує передбачуваність і стабільність правового поля для підприємців, а для органів публічної адміністрації він означає дотримання дозвільного підходу, за яким дозволено лише те, що прямо передбачено законом. Застосування цього принципу гарантує реалізацію права громадян на підприємницьку діяльність, не заборонену законом, а також є певним запобіжником необґрунтованого втручання держави у господарську сферу.

Окрім того, усі суб'єкти підприємництва мають рівні права незалежно від форми власності, розміру чи виду діяльності. Цей принцип відповідає статті 24 Конституції України [4] та міжнародним стандартам, зокрема Угоді про асоціацію між Україною та ЄС [5], яка ґрунтується на спільних цінностях, а саме: на повазі до демократичних принципів, верховенства права, доброго врядування, прав

людини і основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і повазі до різноманітності, людської гідності та відданості принципам вільної ринкової економіки, які сприяють участі України в Європейських політиках.

Важливими орієнтирами адміністративно-правового регулювання захисту прав підприємництва виступають принципи державної регуляторної політики, закріплені у статті 4 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [6]. До них належать доцільність, адекватність, ефективність, збалансованість, передбачуваність, прозорість та врахування громадської думки.

Наступним є принцип гласності регуляторної діяльності, що реалізується через відкритість підготовки та ухвалення регуляторних актів, можливість публічного та фахового обговорення їх проєктів, а також участь громадян і представників бізнесу у формуванні регуляторної політики, що забезпечує прозорість державного впливу на господарську сферу та підвищує легітимність управлінських рішень, що безпосередньо сприяє захисту прав суб'єктів підприємництва.

Важливими для нашого дослідження є процедури, такі як реєстрація, ліцензування та перевірки, мають бути відкритими та доступними. Закон України «Про адміністративну процедуру» [7] встановлює вимоги до прозорості адміністративних актів, що сприяє зменшенню корупційних ризиків та чітко прописує принципи такі як: верховенство права, у тому числі законності та юридичної визначеності; рівність перед законом; обґрунтованість; безсторонність (неупередженість) адміністративного органу; добросовісність і розсудливість; пропорційність; відкритість; своєчасність і розумний строк; ефективність; презумпція правомірності дій та вимог особи; офіційність; гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні; гарантування ефективних засобів правового захисту.

Наступний принцип, що впливає із Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [8], необмеження прав підприємців (наприклад, через перевірки чи санкції) мають бути обґрунтованими та мінімальними, законодавець встановлює, що перевірки не повинні створювати надмірний тиск на бізнес. У свою чергу державний нагляд (контроль) повинен здійснюватися за принципами: пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я

людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності; підконтрольності і підзвітності органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади; рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання; гарантування прав та законних інтересів кожного суб'єкта господарювання тощо.

Отже, неухильне дотримання основоположних принципів адміністративно-правового регулювання забезпечує комплексний підхід до запобігання порушенням прав суб'єктів господарювання, формує стабільне та передбачуване бізнес-середовище і водночас створює умови для реалізації публічних інтересів, а також виступає необхідною умовою для побудови ефективної та прозорої системи публічного управління, що відповідає сучасним європейським практикам та потребам національної економіки.

Висновки. Таким чином, принципи адміністративно-правового регулювання у сфері захисту прав підприємництва виступають ключовими організаційними та нормативними орієнтирами, без яких неможливе ефективне функціонування всієї системи публічного управління економічною діяльністю. Основоположні принципи адміністративно-правового регулювання захисту підприємництва такі як законність, прозорість, недискримінація, пропорційність, сприяння розвитку бізнесу та ефективність є основою для створення сприятливого бізнес-середовища в Україні та закріплені в законодавстві і реалізуються через цифровізацію, судовий захист і державну підтримку.

Література

1. Колодій А. Народовладдя як основа представницької демократії / Колодій А., Копейчиков В., Цвік М. *Українське право*. 1995. № 1(2). С. 16–17.
2. Словник української мови в 11 т. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ. *Наукова думка* 1970 – 1980. 671 с.
3. Кравцов А. Нормативне закріплення принципів адміністративного права України – важливе завдання сьогодення. *Вісник Вищого адміністративного суду України*. Вип. 4. 2009. С. 62–69.
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
6. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>
7. Про адміністративну процедуру. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

Стойков А. В.,
аспірант
Одеського державного університету
внутрішніх справ